

ται, ἀμεδέξαντο καὶ αὐται, καθόσον τηλεγράφημα ἐκ Πετρούπολεως ἀγγέλλει ὅτι καὶ ὁ τσάρος ἔδωκε τὴν συγκοτάθεισιν αὐτοῦ εἰς τοῦτο.

Λυπηρὸν ἐπὶ τούτου εἶναι ὅτι κατ'ἐπιρροήν τινα ἀνεστάλη ἡ κατὰ τὰς τοσοῦτο κρίσιμους ταύτας περιστάσεις ἀποστολὴ τοῦ κ. Τρικούπη εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς αὐλὰς πρὸς διαφώτισιν αὐτῶν περὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἀλλ'ἐλπίζεται ὅτι μετὰ τὴν ἀποδοχὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ συνέδριον οὐδεὶς πλέον ὑπάρχει λόγος πρὸς ἀναβολὴν τῆς ἀποστολῆς τοῦ πύλιτικοῦ ἐκείνου ἀνδρός.

Ἡ ἄμυνα τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἑλληνισμοῦ εἶναι κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τὸ μέγιστον τῶν καθηκόντων τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, καθόσον δὲν ὑποκρύπτεται πλέον ὅτι ἡ εἰρήνη τοῦ Ἀγίου Στεφάνου εἶναι τὸ θανάσιμον τραῦμα κατὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἐάν πιστεύσωμεν εἰς τὴν *Πολιτικὴν Ἀρταπόκρισιν*, ὁ στρατηγὸς Ἰγνάτιεφ δὲν ὑπέκρυπεν ἐν Ἀγίῳ Στεφάνῳ ὅτι ἡ ἀνίδρυσις τῆς Βουλγαρίας εἶναι κτύπημα κατὰ τῶν ἐπὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀξιώσεων τῶν Ἑλλήνων. Τὸ νέον βουλγαρικὸν κράτος, ἔλεγεν, θ' ἀνεγείρῃ ἀνυπέρβλητον φραγμὸν μεταξὺ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου καὶ θὰ ἐπαναγάγῃ τὰς ἀξιώσεις τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ μέτρον τοῦ λογικοῦ καὶ δικαίου. Ὅτι ἀφορᾷ τὴν συνδιάσκεψιν, ὁ στρατηγὸς ἀπεφάνηκε ὅτι ὀφείλει ἀπλῶς νὰ κυρώσῃ τοὺς μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας ὅρους καὶ ὅτι πρὸς τοῦτο ἀρκοῦσι τρεῖς μόναι συνεδριάσεις. Ἴσως δὲ τοῦτο γενήσεται, ἂν μὴ αἱ δυνάμεις ἐγκαίρως καὶ δειντῶς φωτισθῶσι.

Ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ τοῦ συνεδρίου καὶ τῇ παρεμβάσει τοῦ ἐν Χανίοις ἁγγλοῦ προξένου συνωμολογήθη ἐν Κρήτῃ παρὰ τῶν ὀπληρχηγῶν τῆς ἐπαναστάσεως εἶδος ἀνακωχῆς ἐπὶ τῷ ὄρω ἀμοιβαίου σεβασμοῦ πρὸς τὴν ζωὴν, τιμὴν καὶ περιουσίαν Ὀθωμανῶν τε καὶ Χριστιανῶν. Τούναντίον ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Ἠπείρῳ ἡ ἐπανάστασις ἐξακολουθεῖ, ἀνεφύη δὲ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΡΩΣΣΟΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ. Γ'.

Ἀπὸ τοῦ 1792 ἡ συνθήκη τοῦ Ἰασίου ἔφερε τὰ ῥωσικὰ σύνορα ἀπὸ τοῦ Δνειτέρου μέχρι τοῦ Δνειστέρου, ἐκύρου τὴν προσάρτησιν τῆς Κριμαίας, τῆς νήσου Ζαμάν καὶ τῶν Κοζάκων τοῦ Κουβάν. Τῷ 1798 ἡ Ῥωσσία ἐπωφελουμένη τὴν εἰς Αἴγυπτον ἐκστρατείαν τοῦ Βοναπάρτου ἐπιτυχάνει παρὰ τοῦ σουλτάνου Σελήμ, ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς Ἀγγλίας, συνθήκην συμμαχίας. «Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν τὰ δύο ὑψηλὰ συμβαλλόμενα μέρη ἤθελον ἀναγκασθῇ νὰ διατάξωσι τὴν ἐκ συμφώνου ἐνέργειαν πασῶν αὐτῶν τῶν δυνάμεων ἡ καθωρισμένης τινὸς βοηθείας, ὑπισχνοῦνται ἀνακοινοῦν ἀλλήλοις ἀμοιβαίως μετ' ἀνεπιφυλάκτου παρρησίας τὸ σχέδιον τῶν στρατιωτικῶν αὐτῶν ἐργασιῶν, ἀποκαλύπτειν πρὸς ἀλλήλους] τοὺς σκοποὺς αὐτῶν ὡς πρὸς τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου καὶ ὡς πρὸς τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης». (Ἀρθ. 8). Ἐπὶ τοῦ καιμένου τούτου στηριζόμενος ὁ ἁγγλος πρεσβευτὴς Ἀρβουθνοτ ἀπῆρτησε τῷ 1807 τὴν ἐξωσιν τοῦ γάλλου πρέσβεως στρατηγοῦ Σεβαστιάνη, κήρυξιν πολέμου κατὰ τῆς Γαλλίας, τὴν ἄμεσον εἰς τὴν Ἀγγλίαν παράδοσιν τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου, τὴν παραχώρησιν τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Μολδαβίας εἰς τὴν Ῥωσσίαν. Ἦτον ἀρχὴ φιλικῆς διανομῆς. Γνωστὸν δὲ τοῖς ἡμετέροις ἀναγνώσταις πῶς ὁ ὑπὸ τὸν ναύαρχον Δούκουορθ στόλος ἤγκυροβόλησε πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ πῶς ὀργανώθη ὑπὸ τοῦ Σεβαστιάνη ἡ ἄμυνα τῆς πρωτεύουσας.

Περιπέτεια τῆς πολιτικῆς! Ὡς σύμμαχοι τῶν Ῥώσσιων καὶ πρὸς παράδοσιν αὐτοῖς τῆς Ρουμανίας καὶ τοῦ Δουναβίου οἱ ἁγγλοὶ εἰσῆλθον τὸ πρῶτον εἰς τὸν Βόσπορον. Καὶ ἠναγκάσθησαν μὲν ν' ἀναξευζώσιν· ἀλλ' ὁ τσάρος Ἀλέξανδρος ὁ Α' ἠδυνήθη νὰ ὤρεληθῇ ἐκ τοῦ πολέμου· ἡ συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου τῷ 1812 προῆγε τὰ ῥωσικὰ σύνορα ἀπὸ τοῦ Δνειτέρου εἰς τὸν Προῦθον καὶ εἰς τὸν Δούναβιν· ἡ Ῥωσσία προσεκτάτα τὴν Βαλσαραβίαν· τὰ πολεμικὰ αὐτῆς πλοῖα εἶχον τὸ δικαίωμα τοῦ εἰσπλέειν εἰς τὸν Δούναβιν διὰ τοῦ στομίου Κίλιας μέχρι τῆς συμβολῆς μετὰ τοῦ Προῦθου. Ἐκτὸς τούτων τὸ 8 ἄρθρον καθορίζει εἰδικὰ ἐχέγγυα ὑπὲρ τῶν Σέρβων «ὡς ἐκ τοῦ μέρους ὅπερ ἔλαβον εἰς τὸν πόλεμον», ἡ δὲ Πύλη συναινεῖ ν' ἀφῆτῃ αὐτοῖς «τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῶν διακίσεως». Λαμβάνουσα οὕτω ἡ Ῥωσσία τὴν προστασίαν τῆς Σερβίας ἐπεξέτεινε τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς ἐν τῷ δυτικῷ μέρει τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου καὶ ἐσφετερίζετο τὴν ζώνην τῆς Αὐστρίας.

Συνήφθη τότε πάλιν ἐπιβροῶν· ἡ βενναία αὐτὴ ὑπεστήριξε τὸν Καραγεώργεβιτς, ἡ δὲ τῆς Ῥωσσίας τὸν Μιλδς Ὀθρένοβιτς, ὅστις καὶ ὑπερίσχυσε, διότι οἱ Σέρβοι πλείονα πράγματι εἶχον νὰ ἐλπίσωσι παρὰ τῆς Ῥωσσίας. Πρὸ ὀλίγου ἡ Ἰστούκ, ἐπίσημος τοῦ Βαλιγραδίου ἐφημερίς, ἐνέγραψεν ἐν εἰδὲι δικαιολογητικοῦ ὑπομνήματος τὰς ἀρχὰς τῆς ἐν Σερβίᾳ Ῥωσσιτικῆς προστασίας οὕτως:

«Ὁ σερβικὸς λαὸς ἔλαβε τὰ ὅπλα τῷ 1804, καὶ μετὰ ἐννεαετῇ πάλιν ἡ Πύλη ἠναγκάσθη διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν αὐτονομίαν αὐτῆς. Ἀλλὰ βλέπουσα ἀκολούθως τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον περιπεπλεγμένον εἰς πάλιν κατὰ τοῦ Ναπολέοντος ἀντὶ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν συνθήκην ὑπέβαλε τὴν Σερβίαν ὑπὸ ζυγὸν τυραννικώτερον παρὰ ποτε· τοῦτο δὲ ἐπήνεγκε τὴν νεωτέραν ἐξέγερσιν τοῦ 1815. Μετὰ βραχεῖαν καὶ εὐτυχῇ πάλιν ὁ Μιλδς συνῆψε τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ πάντοτε ἐπὶ τῷ ὄρει τῆς ἐθνικῆς αὐτονομίας. Ἡ Πύλη ἐζήτησε καὶ πάλιν ν' ἀπατήσῃ τοὺς Σέρβους, ἀλλ' ἡ Ῥωσσία ἠνάγκασεν αὐτὴν διὰ τῆς συμβάσεως τοῦ Ἀκερμαν καὶ τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν αὐτονομίαν τῆς Σερβίας ἐξ ἐπισήμου ἐγγράφου».

Τῷ ὄντι ἡ σύμβασις τοῦ Ἀκερμαν, τῷ 1826, καθορίζει ὅτι ἡ Πύλη μέλει νὰ μελετήσῃ ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ Μιλδς σύνταγμα, ὅπερ κυρούμενον δι' αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος (χάττι χουμαγιούν) ἀνακοινωθήσεται τῇ Ῥωσσίᾳ καὶ θὰ ἔχῃ ἀξίαν διεθνούς συμβολαίου.

Ἡ μεγάλη τῶν Ἑλλήνων ἐπανάστασις ἐξεταζομένη ὑπὸ πολιτικὴν ἔποψιν, καὶ κατὰ μέρος τιθεμένου τοῦ γοήτρου εὐγενοῦς φυλῆς καὶ τῶν ἡρωϊκῶν αὐτῆς ἄθλων, κατὰ πολλὰ ὁμοιάζει πρὸς τὴν τελευταίαν τῶν Βουλγάρων ἀνταρσίαν. Καὶ τότε, ὡς καὶ νῦν, ἡ Ῥωσσία ζητεῖ πρῶτον παρὰ τῆς Εὐρώπης τὴν ἀπὸ κοινοῦ ἐπέμβασιν· ἡ λονδίνεος σύμβασις τῆς 6 ἰουλίου 1827 μετὰ τῆς Ῥωσσίας, Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας ἐστὶ παραπλήσιόν τι πρὸς τὸ πρωτόκολον τοῦ μαρτίου τοῦ 1877· αἱ τρεῖς δυνάμεις προσέφερον τῷ σουλτάνῳ Μαχμουτ τὴν μεσολάβησιν αὐτῶν πρὸς παῦσιν τοῦ πολέμου καὶ διακανόνισιν τῶν μετὰ τὴν Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας σχέσεων. Ἡ Πύλη ἀρνεῖται· ἀμέσως ἡ Ῥωσσία, ἤδη ἑτοίμος καὶ παρισταμένη ὡς ἐντολεὺς τῆς Εὐρώπης, διαβαίνει τὸν Προῦθον. Ἀλλ' ἐνταῦθα παύει ἡ σύγκρισις· αἱ δυνάμεις πέρυσιν δὲν παρηκολούθησαν τῇ Ῥωσσίᾳ, ἐνῷ τῷ 1828, ὁ ἀγγλικὸς καὶ ὁ γαλλικὸς στόλος προανεκρούσαντ' οὐδ' αὖτ' ἐπὶ τῆς ναυμαχίας τοῦ Ναυαρίνου τὰς νίκας τοῦ Διέβιτς ἐν Εὐρώπῃ καὶ τοῦ Πασκίεβιτς ἐν Ἀσίᾳ. Τὴν 19 αὐγούστου 1829 ὁ Διέβιτς εἰσῆρχετο εἰς Ἀδριανού-

πολιν· ὁ Σουλτάνος Μαχμουτ ἐπαιγόμενος ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, ὡς ἐπτόει ὁ θρίαμβος τοῦ συμμάχου αὐτῶν αὐτοκράτορος Νικολάου, ἀπέστειλεν εἰς τὸ Ῥωσσικὸν στρατόπεδον δύο πληρεξουσίου. Ἡδὴ ἡ Εὐρώπη ἐξήλεγξεν ὡς καὶ νῦν τὰς ἀντιστάσεις τῆς ὀθωμανικῆς διπλωματίας. Ἀλλ' ὁ στρατὸς τοῦ Διέβιτς δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ προελάσῃ ἐξ Ἀδριανουπόλεως ἐπὶ τὴν πρωτεύουσάν τοῦ Σουλτάνου· αἱ διαπραγματεύσεις διήρκεσαν μέχρι τῆς 14 Σεπτεμβρίου, ὅσον σχεδὸν καὶ αἱ περὶ τῆς τελευταίας ἀναχωρῆς διαπραγματεύσεις· ἐν τούτοις τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας ἦσαν τότε πολλῶν βραδύτερα ἢ νῦν.

Ἡ Ῥωσσία δὲν ἔλαβεν ἐπὶ τῶν μεθορίων τοῦ Προῦθου καὶ τοῦ Δουνάβεως κυρίως λεγομένας ἐδαφιαίας προσκτήσεις· ἀλλ' ἡ Μολδαυία, ἡ Βλαχία καὶ ἡ Σερβία κατηρτίζοντο ὀριστικῶς εἰς ὑποτελῆ κράτη, «τῆς Ῥωσσίας ἐξασφαλιζούσης τὴν εὐημερίαν αὐτῶν». Ἡ διατύπωσις αὕτη καθίστα τὸν τσάρον ἀληθῆ ἐπικυρίαρχον τῶν νέων κρατῶν. Διὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ συνθήκη καθώριζεν ἐν κεφαλῇ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς λονδινέου συμβάσεως. Ἡδὴ ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος ἐδυσπίσται εἰς τὸν καταρτισμὸν ἐλληνικοῦ κράτους ἀπαλλασσομένου τῆς σλαυτικῆς ἐπιβροῆς, δυναμένου νὰ συλλάβῃ ἀτομικὴν φιλοδοξίαν καὶ ῥέποντος εἰς ἐπιζητήσιν συμμαχιῶν ἐκτὸς τῆς Πετροπόλεως. Ἀκολουθῶς, κατὰ τὴν ὀριστικὴν διακανόνισιν, προσεπάθητε νὰ περιορίσῃ ἐντὸς ἐλαχίστου τὰ ὅρια τοῦ κράτους τούτου καὶ ἀντέστη ὀριστικῶς εἰς τὴν σύστασιν μεγάλου ἐλληνικοῦ κράτους τὰ πάντα ὑπὲρ τῶν Σλαύων καὶ οὐδὲν ἔτι μὴ ὑπὲρ τῶν Σλαύων ὀνειρώττων. Καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ἔτι ἡ παράδοσις διτηρήθη, ὡς ἀποδεικνύει ἡ διαγωγὴ τῆς Ῥωσσίας κατὰ τὴν κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1868 καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα γεγονότα.

Ἐν Ἀσίᾳ διὰ τοῦ 4 ἄρθρου, ἡ Ῥωσσία διέβαινεν ὁλοσχερῶς τὸν Καύκασον καὶ ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου εἰς τὴν Κασπίαν θάλασσαν κατὰ μῆκος τῶν τουρκικῶν καὶ τῶν περσικῶν μεθορίων. Εἰ καὶ τὸ Κάρς καὶ τὸ Βατούμ ὑπελείποντο ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Σουλτάνου, ἡ Ῥωσσία προσεκτάτο πρὸς νότον τοῦ Καυκάσου λαμπρὰν ἐργασίαν βάσιν, δι' ἧς ἠδύνατο νὰ ἐκβάλλῃ κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῇ εἴτε εἰς Ἀρμενίαν, εἴτε εἰς Περσίαν. Παρατηρεῖται ὅτι ἡ παραχώρησις τοῦ Ποτίου, τῆς Ἀνάπας, τοῦ Ἀκαλκαλάκι, τοῦ Ἀκαλτζίκ θεωρεῖται ῥητῶς ὑπὸ τοῦ 9 ἄρθρου ὡς γινομένη ἀπέναντι τῆς ἀπαιτουμένης ὑπὸ τῆς Ῥωσσίας πολεμικῆς ἀποζημιώσεως. «Ἐπειδὴ ἡ παράτασις τοῦ πολέμου εἰς ὃν ἡ παρούσα συνθήκη τίθηται τέρμα ὑπέβαλε τὴν αὐτοκρατορικὴν αὐτὴν τῆς Ῥωσσίας εἰς μεγάλην

δαπάνην, ἡ Ὑψ. Πύλη ἀναγνωρίζει τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ προσενέγκῃ αὐτῇ τὴν κατάλληλον πρὸς τοῦτο ἀποζημίωσιν. Ἡ Ῥωσσία διετείνεται μὲν ὅτι ἐνέργησεν ἐν ὀνόματι τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ δὲν ἀπῆται τὴν πληρωμὴν τῶν ἐξόδων αὐτῆς. Ἡ ἀρχὴ ἀποζημιώσεως ἐτίθετο οὐχὶ ἕνεκα αὐτοῦ τοῦ πολέμου, ἀλλὰ διότι ὁ Σουλτάνος Μαχμούτ παρέτεινε τὰς ἐχθροπραξίας. ἦτο οἶονεὶ τὸ πρόστιμον ὅπερ τὰ δικαστήρια ἐπιβάλλουσι δι' ἐκάστην ἡμέραν ἀναβολῆς ἐν τῇ ἐκτελέσει καταδικαστικῆς ἀποφάσεως.

Καίτοι ἡ οἰκονομικὴ τῆς Τουρκίας κατάστασις δὲν ἦτο τότε τόσον δυσχερὴς ὅσον σήμερον, δὲν ἠδύνατο ὅμως αὕτη νὰ ἀποτίσῃ τὴν εἰς 110 ἑκατομμύρια φράγκων ὀρισθεῖσαν πολεμικὴν ἀποζημίωσιν, ὥστε ἡ εἰς χρήματα πληρωμὴ μετετρέπετο εἰς πληρωμὴν εἰς χώρας. Οὕτως ἐννοουμένη ἡ ἀποζημίωσις ἀποβαίνει εὐφυῆς—πεπολιτισμένης—τρόπος κατακτήσεως καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐφαρμογὴ τῆς τοκογραφίας εἰς τὸ διεθνὲς δίκαιον.

Ἡ συνθήκη περιεῖχε σειράν ἄρθρων περὶ τοῦ πλοῦ τοῦ Εὐξείνου καὶ τῶν πορθμῶν. Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ὑποχρεοῦται νὰ ἐπιτηρῇ ἀγρύπνως ὅπως τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ ναυτιλία τοῦ Εὐξείνου μηδὲν πάσχωσι πρόσκομμα. . . . Ἐπὶ τούτῳ ἀναγνωρίζει καὶ κηρύττει τὴν διάβασιν τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου ἐλευθέραν καὶ ἀνοικτὴν εἰς τὰ ὑπὸ ἐμπορικὴν σημαίαν ῥωσικὰ πλοῖα οἰουδήποτε μεγέθους καὶ οἰαδήποτε χωρητικότητος. Τὴν σημασίαν τοῦ ὅρου τούτου ἐπιτείνει ἔτι μᾶλλον ἡ ἐπομένη κύρωσις. Ἡ Ὑψ. Πύλη ἀναγνωρίζουσα εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν αὐλὴν τῆς Ῥωσσίας τὸ δικαίωμα τοῦ ἐξασφαλίσαι ἐαυτῇ τὸ πλῆρες τοῦτο ἐχέγγυον τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας ἐν τῷ Εὐξείνῳ κηρύττει ὅτι οὐδέποτε καὶ ἐπ' οὐδεμιᾷ περιστάσει παρεμβληθήσεται εἰς τοῦτο ὑπ' αὐτῆς πρόσκομμα. Οὕτω ἡ Ῥωσσία προσκτᾶται ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου καὶ τῶν πορθμῶν ἀνώτατον δικαίωμα ἐξελέγξεως καὶ ἐπιτηρήσεως. Τὸ μέγα τοῦτο σκοπούμενον τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει συνθήκης συνεπληρώθη ὑπὸ τῆς συνθήκης τοῦ Χουγκιάρ Ἰσχελεσῆ, κατ' ἰούλιον τοῦ 1833. Συνεπῶς, λέγει τὸ 3 ἄρθρον, πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀμοιβαίας αὐτοαυτηρησίας καὶ ἀμύνης, ἥτις χρησιμεύει ὡς βᾶσις εἰς τὴν παροῦσαν συνθήκην συμμαχίας καὶ ὡς ἐκ τοῦ εἰλικρινεστάτου πόθου διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς διαρκείας, τῆς συντηρήσεως καὶ τῆς πλήρους ἀνεξαρτησίας τῆς Ὑψ. Πύλης, ἡ Α. Μ. ὁ αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν, ἐν τῇ περιπτώσει ἤθελον ἀναφυῇ περιστάσεις πείσονται καὶ πάλιν τὴν Ὑψ. Πύλην νὰ ζητήσῃ τὴν ναυτικὴν καὶ στρατιωτικὴν βοήθειαν τῆς Ῥωσσίας, ὑπισχνεῖται νὰ χορηγήσῃ κατὰ γῆν τε καὶ κατὰ θάλασσαν ὅσα στρατεύματα καὶ δυνάμεις ἤθελον κρίνει ἀναγκαίας αἱ δύο ὑψηλαὶ συμβαλλόμεναι δυνάμεις. . . . (Ἀκολούθεῖ).

ΧΡΟΝΙΚΟΝ

ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΜΩΑΜΕΘ ΤΟΥ Β'.

(Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε ἀριθμ. 12).

Τὸ χωρίον τοῦτο, τὸ ὅποτον δὲν ἀντιφάσκει πρὸς τὴν ιδέαν, ἣν ἠδυνήθημεν νὰ λάβωμεν μέχρι ἐνταῦθα περὶ τοῦ Κριτοβούλου, φαίνεται μοι ἔχον μεγάλην σπουδαιότητα, καθ' ὅσον ὀρίζει ἀκριβῶς τὸ σχέδιον καὶ τὴν χαρακτῆρα τοῦ πονήματος αὐτοῦ, ταῦτοχρόνως δὲ ἀνοίγει εἰδός τι ἀπόψεως ἐπὶ τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ βίου αὐτοῦ.

Τὸ Χρονικὸν τοῦ Κριτοβούλου, οἷον ἐσώθη μέχρι ἡμῶν, σχηματίζει ὅλον τι πλῆρες κατὰ τὰ ὅρια τὰ εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς ὀρισθέντα, ἐκτὸς ἂν ἐξέτεινεν αὐτὰ ἀκολουθῶς, ἐὰν ὅροι τινὲς ἐξεπληροῦντο. Τοῖς ὅροις δὲ τούτους ὑποδεικνύει σαφέστατα ἐν τῇ πρὸς τὸν σουλτάνον ἐπιστολῇ αὐτοῦ. Εἶναι δηλαδὴ τρόπον τινὰ ἡ ἐπίσημος σφραγίς, ἡ δοθεῖσα εἰς τὸ σύγγραμμά αὐτοῦ, ἡ ἄμεσος ἐπιδοκιμασία τοῦ κυριάρχου, ὃν ὁ εὐμενὴς ἱστοριογράφος προέταξε, καὶ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ ὁποίου συγκατανεύει νὰ ἐργασθῇ, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὅρῳ τοῦ βοηθῆσαι ταῦτοχρόνως τὴν ἰδίαν αὐτοῦ τύχην.

Μέγα βασιλεῦ! ἔσο γενναῖος, ἡ παύω γράφειν.

Ὁ Μωάμεθ δὲν ἐνόησεν ἡ ἴσως προπεποιήθη ὅτι δὲν ἐνόησεν. Εὗρισκεν ἄρα γὰρ ὅτι ὁ Κριτόβουλος ἀρκούντως δὲν ἐπῆρσεν αὐτὸν, ἡ ἐφαίνετο ἀπ' ἐναντίας τοσοῦτον μέγας, ὥστε νὰ ἦναι κρείττων πανηγυριστοῦ; Ἐν τούτοις ὁ Κριτόβουλος ἐπαύσατο τοῦ νὰ γράφῃ. Τί δὲ συνέβη εἰς αὐτὸν ἀκολουθῶς, ποῦ καὶ πότε ἀπέθανεν, ἀγνοοῦμεν. Ἴσως ἐπανῆλθεν εἰς τὴν γενέθλιον αὐτοῦ νῆσον, ἥτις μετ' ὀλίγον (1470) ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Τούρκων. Τοῦτο φαίνεται μοι μικρὸν ὡς πρὸς τὰ προσόντα τοῦ προσώπου. Ἴσως ἔζησε λησμονηθεὶς ἐν τινὶ γωνίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ἴσως—ὅπερ ἤθελεν ἐξηγήσει τὸν μοναχὸν Κριτόβουλον τοῦ Τιτσενδορφίου—«ἀσπαζόμενος τὴν ἀφάνειαν καὶ τὴν σιγὴν», ἀπεσύρθη κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἐκπεσόντων τῆς εὐνοίας ἐννοουμένων καὶ τῶν ἐκπτώτων φιλοδόξων τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς, εἰς τι μοναστήριον τοῦ ὅρους Ἄθω, ἵνα μελετήσῃ ἐκεῖ ἀνέτως τὴν τῶν βασιλέων ἀχαριστίαν καὶ τὴν μηδαμινότητα τῶν ἀνθρωπίνων ἐλπίδων.

B.

Ἰδοὺ πᾶν ὅ,τι γνωρίζομεν περὶ τοῦ προσώπου τοῦ Κριτοβούλου, καὶ οὐδὲ εἶναι πιθανὸν ὅτι τὸ μέλλον θέλει διδάξῃ ἡμᾶς περὶ αὐτοῦ πλείοντα· ὑπολείπεται δὲ ἤδη νὰ ποιήσωμεν βραχεῖαν ἀνάλυσιν τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ.